Den Haag

Retouradres: Postbus 12600, 2500 DJ Den Haag

Aan de gemeenteraad

Ons kenmerk
OCW/11058550
RIS325450
Contactpersoon
Brenda Dirkse
Dienst
Dienst Onderwijs, Cultuur en Welzijn
Afdeling
OCW Stad en Bestuur
Telefoonnummer
14070
E-mailadres
brenda.dirkse@denhaag.nl

Datum
1 juni 2026

Onderwerp
Verkenning verduurzaming en renovatie Kunstmuseum

Wij hebben u op 6 maart 2026 (RIS324830) geïnformeerd over de noodzaak om het Berlagegebouw van het Kunstmuseum binnen enkele jaren te verduurzamen en diverse urgente functionele verbeteringen door te voeren. Het Kunstmuseum (inclusief Fotomuseum, KM21 en Escher in het Paleis) is voor de stad Den Haag een instelling van groot cultureel, publiek en economisch-toeristisch belang en het iconische Berlagegebouw is een uniek rijksmonument. Het is dan ook van groot belang het pand zodanig te verduurzamen, te renoveren en functioneel aan te passen dat het museum het gebouw weer langdurig kan exploiteren en bezoekers optimaal kunnen blijven genieten van de Haagse topcollecties en tentoonstellingen.

In onze brief meldden wij u dat wij, na eerdere onderzoeken om inzicht te krijgen in met name de technische opgaven van vervanging van de installaties, de verduurzaming van de schil en de conditie van de depots, tot de overtuiging zijn gekomen dat de opgave voor de toekomstbestendigheid van het bijna 100-jarige Berlagegebouw een grotere is en dat een brede verkenning wenselijk is.

Het museum staat, zo gaven wij aan, voor drie samenhangende opgaven: a) verduurzaming van het Berlagegebouw met oplossing van functionele knelpunten, b) een toekomstbestendige oplossing voor de depots en c) de eventuele tijdelijke huisvesting van het publieksprogramma tijdens de werkzaamheden. Met name de keuzes in de eerste opgave zijn bepalend voor de kosten, planning, logistiek en publiekswaarde. Een integrale benadering is daarom, ook vanuit het oogpunt van efficiency, noodzakelijk.

Wij beschreven in de brief van 6 maart 2026 vijf punten waarop die nu lopende verkenning wordt toegespitst: verduurzaming, installaties, depots, functionele knelpunten en ontwikkelingen in de Internationale Zone. Deze punten worden in samenhang onderzocht, vanuit de noodzaak om tot een integrale aanpak te komen. Wij zegden u toe u in het tweede kwartaal nader te informeren over de voortgang van de verkenning, de planning en de besluitvorming.

Verkenning Verduurzaming en Renovatie Kunstmuseum Den Haag
De verkenning van de opgave tot verduurzaming en renovatie van het Kunstmuseum vindt plaats onder de verantwoordelijkheid van de gemeente als eigenaar van het gebouw en de collectie. Het proces wordt in nauwe samenspraak met de directie van het Kunstmuseum als gebruiker en beheerder uitgevoerd. De visie van het Kunstmuseum op de ontwikkeling in de toekomst maakt onderdeel uit van de verkenning.

In deze verkenningsfase worden geen plannen uitgewerkt maar wordt onderzoek gedaan naar de aard en omvang van de noodzakelijke en urgente ingrepen en mogelijke oplossingen, opdat de raad komend najaar de inhoudelijke en financiële kaders voor uitwerking in een volgende fase kan vaststellen.
De verkenning zal uitmonden in een rapportage met uitkomsten van de onderzoeken op de verschillende onderdelen en een voorstel hoe die volgende fase in te gaan.
De opgaven worden in deze verkenningsfase in drie deelopgaven uitgewerkt: installaties en verduurzaming, functionele verbeterpunten en depots. Ook wordt geïnventariseerd welke reguliere budgetten beschikbaar zijn in meerjareninvesteringsplannen, welk bedrag benodigd is als voorbereidingskrediet in een volgende fase, en hoe dat te dekken. Het vraagstuk van tijdelijke huisvesting gedurende de uitvoering van de renovatie wordt in de volgende fase opgepakt.

Installaties en Verduurzaming
Zoals in onze eerdere brief en ook in het Uitvoeringsplan verduurzaming gemeentelijk vastgoed 2030 (RIS323977) is toegelicht, spitst dit onderdeel van de verkenning zich toe op verlaging van het energieverbruik door isolatie van de schil en vernieuwing van de werktuigbouwkundige installaties. Ook de elektrische- en transportinstallaties dienen te worden vervangen; daarnaast wordt regulier bouwkundig onderhoud uitgevoerd. Bij vervanging van met name de klimaatinstallaties zal rekening gehouden moeten worden met hogere bezoekersaantallen dan bij de renovatie in 1999, hetgeen ook een groter ruimtebeslag vraagt.

De ambitie van de gemeente voor het eigen vastgoed is Paris-proof, zoals verwoord in het raadsvoorstel Verduurzaming tot en met 2030 van het gemeentelijk vastgoed (RIS323977) en het daaraan gekoppelde Uitvoeringsplan. Het Kunstmuseum is hierin meegenomen, maar net zoals het Stadhuis als apart project benoemd vanwege de grote en complexe opgave. Het Paris-proof maken van het museum is een forse uitdaging vanwege de omvang en de rijksmonumentale status. De isolerende maatregelen en een fors grotere installatie in het pand moeten in nauwe afstemming met Monumentenzorg en de Rijksdienst voor Cultureel Erfgoed worden uitgewerkt. Ook het gebruik van het pand als museum stelt eisen aan de verduurzamingsopgave. De kans is reëel dat de ambitie Paris-proof om deze redenen naar beneden moet worden bijgesteld, maar dat er een forse CO_2 reductie kan worden gerealiseerd en de verblijfskwaliteit voor zowel de kunst als voor de mensen sterk stijgt.

De werkzaamheden, van groot belang voor de toekomstbestendigheid van het gebouw, zullen leiden tot een vergaande ingreep in het gebouw, waarbij vrijwel alle ruimtes betrokken zullen zijn. Gegeven de rijksmonumentale status van het gebouw worden de mogelijkheden tot het isoleren van de schil, het inpassen van de nieuwe installaties en interne aanpassingen in nauwe samenwerking met Monumentenzorg onderzocht.

Functionele verbeteringen
Het Kunstmuseum ervaart in het dagelijks functioneren een aantal urgente knelpunten. De collectielogistiek voldoet niet meer aan de voorwaarden die tegenwoordig gelden voor bruikleen van andere musea en particulieren: gangen en liften zijn te krap en de kunststromen in het gebouw zijn niet gescheiden van de stromen van overige goederen, horeca en afval. De huidige situatie levert daarom problemen op: om werken van andere musea en particulieren te kunnen blijven gebruiken voor het maken van (toonaangevende) tentoonstellingen moeten deze stromen beter zijn ontvlochten. De bezoekersentree met de bijbehorende voorzieningen zoals de kassa, garderobe en toiletten is destijds ontworpen voor ruim minder dan 100.000 bezoekers per jaar en nu al veel te krap voor het huidige aantal bezoekers, in toenemende mate ook binnenkomend in groepsverband. Gelijktijdige binnenkomst leidt tot stagnatie in de doorstroming en onoverzichtelijkheid in het kassagebied. Dit zal met stijgende bezoekersaantallen een steeds groter knelpunt worden. Scheiding van de bezoekersstromen door een aparte ingang voor groepsbezoek te creëren kan een oplossing bieden.

Er worden daarnaast kansen gezien, zoals een betere locatie en inrichting van de museumwinkel, de horeca en de Tuinzaal. Een heldere routing en betere benutting van de ruimtes geeft bezoekers meer comfort en biedt het museum mogelijkheden om het verdienvermogen te versterken.

De ambities en meerjarenvisie van de museumdirectie voorzien in een verdere groei van het aantal bezoekers, mede gebaseerd op de gemiddelde groei in de afgelopen vijftien jaar van 4,8% per jaar. Dit vraagt ook om een museumorganisatie die geëquipeerd is om de ambities in te vullen. Hiervoor zijn onder andere meer en beter gesitueerde werkplekken nodig.

In de verkenning is de samenhang tussen de bovengenoemde urgente functionele verbeterpunten en kansen van belang; dit zal leiden tot enkele voorstellen voor verder uit te werken interne en bouwkundige aanpassingen.

Depots
Op dit moment gebruikt het Kunstmuseum drie verschillende locaties als depotruimte: de kelders van het Berlagegebouw, een gedeelte van de kelders van het er naastgelegen Museon (Quist-depot) en particulier gehuurde depotruimte elders in Den Haag.

De kelders van het Berlagegebouw zijn niet gebouwd als depotruimte maar in de loop der jaren wel als zodanig in gebruik genomen. Die ondergrondse depotruimten kennen structurele en blijvende technische knelpunten, waaronder vochtproblematiek, een ongunstig en verder stijgend grondwaterpeil en bouwkundige beperkingen. Deze ruimten dienen al op afzienbare termijn te worden ontruimd. Ze kunnen bij de renovatie deels worden gebruikt om de nieuw te plaatsen technische installaties en de verbinding naar de bovengelegen verdiepingen te realiseren.

Een toekomstbestendige en duurzame depotoplossing voor het Kunstmuseum is noodzakelijk. Om tot die oplossing te komen is een gestructureerde verkenning gestart, waarbij ook het gebruik van het Quist-depot en van het particulier logistiek depot voor kunstvoorwerpen zijn betrokken. Hierbij zullen verschillende scenario's worden onderzocht, zoals nieuwbouw van een depot voor alleen het Kunstmuseum of voor meerdere musea, een bestaand gebouw aanpassen of continueren van de collectieopslag op meerdere locaties. Met het Museon en het particuliere depot zal tijdig worden overlegd over eventuele consequenties.

De verkenning voor depotruimten moet resulteren in een:
- voorlopig Programma van Eisen (PvE) voor een structurele depotoplossing;
- vergelijking en beoordeling van scenario's voor een nieuwe depotvoorziening op kwaliteit, haalbaarheid, investerings- en exploitatiekosten, planning en bestuurlijk draagvlak;
- advies voor een raadsbesluit dat ruimte biedt voor vervolgstappen zonder onomkeerbare verplichtingen.

Financiën
In deze fase worden de bestaande meerjarenbudgetten van CVDH en Cultuur geïnventariseerd en wordt de raming van een benodigd voorbereidingskrediet voor de volgende fase opgesteld. Daarnaast worden de dekkingsmogelijkheden van de uiteindelijke investering en de consequenties voor de subsidie en bedrijfsvoering van het Kunstmuseum onderzocht. Subsidiemogelijkheden voor de verduurzaming en renovatie van een rijksmonument worden op een later moment in het voorbereidingsproces geïnventariseerd.

Het is in deze fase nog niet mogelijk een goede raming van de uiteindelijke investeringskosten voor de verduurzaming en renovatie van het Kunstmuseum op te stellen, er worden immers nog geen plannen gemaakt, de kaders daarvoor moeten nog door de raad worden vastgesteld. Afgaande op ervaringscijfers en recente renovaties van musea[1] elders in Nederland kan nu alleen een bandbreedte van € 180 tot € 220 miljoen worden aangegeven voor de kosten van deze verduurzaming en renovatie, uitgaande van een start van de uitvoering in 2030. Deze bandbreedte is exclusief de kosten voor een depot en incidentele kosten zoals tijdelijke huisvesting, verhuiskosten, etc.

We realiseren ons dat dit een groot bedrag is; het betreft echter een investering in een iconisch gebouw in Den Haag dat ook de komende 100 jaar goed gebruikt moet kunnen worden, met een nationaal en internationaal toonaangevend museum als gebruiker.
Er wordt momenteel door een extern bureau gewerkt aan een globale elementenbegroting, om tot een nadere onderbouwing van de huidige raming te komen.
Mogelijke oplossingen en bedragen voor nieuwe depotruimte en voor een tijdelijke locatie voor het Kunstmuseum tijdens de uitvoering van de werkzaamheden worden op een later moment in de planvoorbereiding voorgelegd.

Proces, volgende fase
De onderzoeken in de verschillende werkgroepen worden in juni afgerond, opdat de eindrapportage van de verkenning en een raadsvoorstel voor het vervolg kort na het zomerreces aan uw raad kunnen worden toegestuurd. In deze rapportage zal ook worden ingegaan op de visie van het Kunstmuseum op de ontwikkeling en positie van het museum in de toekomst, met aandacht voor aspecten als tentoonstellingsbeleid, groei van bezoekersaantallen en van de collectie.
In de rapportage zal een onderscheid worden gemaakt tussen noodzakelijke en onvermijdelijke investeringen die voortkomen uit de huidige staat van het gebouw en bedrijfsvoering en investeringen die mede samenhangen met de langetermijnvisie van het museum. Tijdens het uitwerken van het Programma van Eisen wordt bepaald in welke mate de ambities kunnen worden gerealiseerd of moeten worden bijgesteld.

Aan uw raad zal worden gevraagd kennis te nemen van de rapportage en op basis daarvan de inhoudelijke en financiële kaders waarbinnen de uitwerking van een renovatieplan voor het Kunstmuseum wordt gestart vast te stellen. Ook zal u worden voorgesteld daarvoor een voorbereidingskrediet beschikbaar te stellen.

Zoals in onze brief van 6 maart 2026 en in deze brief is toegelicht is de nu lopende verkenning vooral bedoeld om beter inzicht te verkrijgen in de verschillende opgaven en mogelijke oplossingen. Met dit inzicht kan uw raad de inhoudelijke en financiële kaders voor het vervolg bepalen en kan de volgende fase starten. In die eerste vervolgfase zal een op basis van uw besluitvorming uitgewerkt ambitiedocument met een gedetailleerd programma van eisen worden opgesteld, met opnieuw een globale begroting. De huidige planning voorziet dat de uitkomsten daarvan medio 2027 aan uw raad ter instemming worden aangeboden. In de daaropvolgende ontwerpfase worden plannen verder uitgewerkt in een Schetsontwerp, Voorlopig Ontwerp en Definitief Ontwerp, op basis waarvan uiteindelijk een investeringsbesluit door uw raad wordt genomen, naar verwachting voor eind 2028.

Het vervolgproces zal een intensief traject zijn, het is onze ambitie met de uitvoering van het project te starten in 2030. Uw raad zal hierin actief worden betrokken conform de afspraken over de monitoring van grote projecten.

[1] Paleis Het Loo en Museum Boijmans van Beuningen

Tot slot
Recentelijk hebben wij u uitgenodigd voor een bezoek aan het Kunstmuseum op dinsdag 2 juni aanstaande om 17.30 uur, om u op locatie nader te informeren over de lopende verkenning. Tijdens het bezoek zullen de technische en functionele opgaven waar de gemeente en het Kunstmuseum voor staan worden toegelicht. Ook zal een korte rondleiding door het depot in de kelder worden verzorgd. Wij hopen u daar uiteraard te ontmoeten.

Het college van burgemeester en wethouders,

de secretaris,	de burgemeester,
Ilma Merx	Jan van Zanen